

MADARÁSZ CSABA¹ – NIZÁK PÉTER²

INNOVATÍV TÁRSADALMI RÉSZVÉTELI MÓDSZEREK ÉS GYAKORLATOK EURÓPÁBAN ÉS MAGYARORSZÁGON

ABSZTRAKT

A tanulmány a demokrácia innováció kérdéskörén belül a társadalmi részvétel kérdését tárgyalja, az innovatív részvételi módszerekre fókuszálva. Bemutatja a nemzetközi kontextust, kitér arra, melyek a hatékony és sikeres részvételi folyamat feltételei, kritériumai. Kitekint a jelenlegi európai helyzetre, bemutatja, elemzi a leggyakrabban használt innovatív részvételi technikákat, hivatkozik a legfontosabb nemzetközi kezdeményezésekre. Elemzi, hogy a technológia hogyan segítette elő a részvétel kiszélesítését, teremtett új platformokat. A tanulmány röviden elemzi a magyarországi helyzetet, a demokrácia innováció, a társadalmi részvétel helyzetét, dilemmáit. Áttekinti a jogszabályi hátteret, bemutatja, hogy Magyarországon a képviselői demokrácia intézményeit kiegészíteni hivatott demokratikus innovációk, így a részvételi módszerek megvalósításának lehetősége miért korlátozott. A szerzők bemutatják, mely részvételi módszerek, technikák jelentek meg a közelmúltban Magyarországon, röviden összegzik a legfontosabb hazai kísérleteket, gyakorlatokat.

Kulcsszavak: *Demokrácia innováció, társadalmi részvétel, civil, állampolgár, részvételi módszerek*

Bevezetés

Tanulmányunk a demokrácia innováció kérdéskörén belül a hazai társadalmi részvétel kérdését tárgyalja, az innovatív részvételi módszerekre fókuszálva. Az írás alapkérdése, hogy a kedvező nemzetközi környezet (Európai Unió és Európa Tanács tagság), a jogszabályok adta számos lehetőség, a sok innovatív kezdeményezés, meglévő platform és tapasztalat, valamint a nemzetközi ajánlások, ösztönzések ellenére miért korlátozott a képviselői demokrácia intézményeit

---

¹ Elnök, Közösségi Digitális Eszközök Alapítvány

ORCID 0009-0004-0895-8122

² Független szakértő

ORCID 0009-0008-8292-4165

DOI: 10.15170/PSK.2022.03.02.04

megerősíteni hivatott demokratikus innovációk, így a részvételi módszerek megvalósításának lehetősége Magyarországon.

A fenti kérdés megválaszolásához először bemutatjuk, a nemzetközi kontextust, azt, hogy mit jelent a demokrácia innováció és a társadalmi részvétel fogalma. Kitérünk arra, melyek a hatékony és sikeres részvételi folyamat feltételei, kritériumai, áttekintjük a részvételi folyamatok meghatározásait.

Röviden kitekintünk a jelenlegi európai helyzetre, bemutatjuk, elemezzük a leggyakrabban használt innovatív részvételi technikákat (részvételi költségvetés, részvételi gyűlés konzultáció), a legsikeresebb modellkísérleteket. Felvillantjuk, hogy a technológiai fejlődés mentén létrejött civil szerepvállalás hogyan segítette elő a részvétel kiszélesítését, teremtett új platformokat.

A tanulmány második felében a magyarországi helyzetet mutatjuk be, felvázoljuk a demokrácia innováció, a társadalmi részvétel dilemmáit, és elemezzük egyes szektorok (állami, önkormányzati, civil) tevékenységét, az általuk használt módszereket. Bemutatjuk, mely részvételi módszerek, technikák jelentek meg a közelmúltban Magyarországon, röviden összegezzük a legfontosabb hazai kísérleteket, gyakorlatokat. A tanulmány nemzeti szintű (Nemzeti Konzultáció), lokális (önkormányzati részvételi költségvetések, közösségi gyűlések), politikai szereplők (ellenzéki előválasztás) és civil szervezetek által indított (Kimittud, szabad.aHang) gyakorlatokat is elemez.

A tanulmány széles körben kutatott, aktuális, sőt megkockáztatjuk mind a közvélemény, mind a kutatói szféra körében népszerű témát dolgoz fel. Sajátossága az, hogy erősebben fókuszál az innovatív digitális lehetőségekre, illetve, hogy összekapcsolja az elmúlt évtizedben Magyarország számára megfogalmazott nemzetközi ajánlások (GRECO, OGP) és a jelenleg zajló jogállamisági eljárás tematikáját. További sajátosság, hogy a szerzők különböző szervezeti affiliációikon keresztül maguk is résztvevői, közeli megfigyelői voltak a folyamatoknak.

Részvételi demokrácia, demokrácia innováció, társadalmi részvétel

Részvételi demokrácia, társadalmi részvétel

A képviseleti demokrácia intézményeit kiegészítő társadalmi részvétel problematikája a XX. század második felében került előtérbe a nyugati demokráciákban. Megjelent a „demokratikus deficit” fogalma, egyre

nyilvánvalóbbá vált, hogy a politikai választásokon alapuló képviseleti demokrácia formálissá, kiüresedetté vált, olyan berendezkedéssé, ahol az elitek uralkodnak és az állampolgárok egyre inkább elfordulnak a közügyektől. Felmerült az igény, hogy a képviseleti formák megtartása mellett a demokratikus országok jogrendje és alkotmánya adjon teret a részvétel közvetlen lehetőségeinek. A képviseleti demokrácia mellett megjelent a részvételi demokrácia fogalma, melynek lényege, hogy az állampolgárok két választás között is beleszólhassanak a közügyekbe, részt vehessenek a döntéshozatali folyamatokban, és befolyásolhassák is a róluk szóló döntéseket (Nizák – Péterfi, 2005).

A fenti folyamattal párhuzamosan az Európai Unióban (EU) is kialakultak a részvétel intézményi garanciái, a részvétel az EU egyik deklarált működési elvévé vált. A Lisszaboni Szerződés elismeri a képviseleti demokrácia és a részvételi demokrácia egymást kiegészítő jellegét. A szerződés 10. cikke tartalmazza azt a jogot, hogy a polgárok részt vehessenek az EU demokratikus életében, és azt is kimondja, a döntéseket nyilvánosan és a polgárokhoz a lehető legközelebb eső szinten kell meghozni. Ez utóbbi utal a szubszidiaritás elvére, illetve annak betartásának követelményére. A szerződés így a részvételt polgári joggá, a szubszidiaritás elvét pedig a részvételi demokrácia egyik alapelvevé teszi.³

A társadalmi részvételi fogalma meglehetősen tág, hiszen magában foglalja mindazokat a tevékenységeket, melyet az állampolgárok, az állampolgári mozgalmak, szervezetek azért végeznek, hogy alakítsák, befolyásolják, irányítsák az életüket meghatározó intézmények működését, illetve, hogy beleszólhassanak a mindennapjaikat érintő ügyekbe, a közügyekbe. Esméje abban gyökerezik, hogy az embereknek joguk van részt venni az őket érintő döntésekben. A részvétel így a hatalomról is szól: a hatalmon lévők beleszólási jogot kell, hogy biztosítsanak az embereknek az őket érintő kérdések eldöntésébe, így a döntések legitimitása növekedhet.

A társadalmi részvétel fogalmának, formáinak, értékelésének szakirodalma igen kiterjedt. Talán legismertebb és leginkább elterjedt keretrendszere a Sherry Arnstein által 1969-ben kidolgozott „Ladder of Citizen Participation” („az állampolgári részvétel létrája”). Ez arra az alapgondolatra épül, hogy minél több hatalmat adunk az emberek, a nép kezébe, a részvételnek annál magasabb szintje

---

³ Elérhető: Lisszaboni Szerződés, <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hu/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-lisbon>, utolsó hozzáférés: 2023.03.12.

valósul meg. A létra azt is láttatja, hogy mi részvétel, és mi nem az: a társadalmi részvételnek vannak 'színlelt' formái, ha nem történik meg a valós részvétel, ha a hatalom nem ad hatalmat az állampolgárok kezébe, a folyamatok, döntések eredménye sem fog változni (Arnstein, 1969).

Az állampolgári részvétel létrája nyolc lépcsőfokból áll, amelyek mindegyike a polgárok döntéshozatali hatalmának mértékét jelöli. Arnstein szerint tehát az állampolgári részvétel egyenlő az állampolgári hatalom mértékével. Az állampolgári részvétel a hatalom újraelosztása, amely lehetővé teszi, hogy a döntéshozatalból kizárt polgárokat bevonják abba. A létra egy egyszerűsített tipológia, azt illusztrálja, hogy mennyi tényleges hatalom van a polgárok kezében. Ez a keretrendszer a „nem részvételtől” a „részleges részvételen” át a „valódi részvételig” terjed. (Manipuláció, terápia, konzultáció, kompenzáció, partnerség, átadott döntési hatalom, állampolgári ellenőrzés.) Ez a keretrendszer véleményünk szerint a mai napig releváns és továbbra is alkalmazható a jelen viszonyokra, iránymutató, vezérvonal lehet annak eldöntésében, mi a valódi társadalmi részvétel és mi nem az, vagyis azok a kezdeményezések, akciók, melyek csak a hatalom érdekeinek érvényesülését szolgálják. Bár konkrétan nem szerepel Arnstein felosztásában, de kiemeljük még, hogy a társadalmi részvételt tárgyaló irodalom egy része társadalmi részvételnek csak azokat a folyamatokat fogadja el, amelyekben a kommunikáció kétirányú. Fontos például a tájékoztatás (és alapja is a megfelelő társadalmi részvételnek, bevonásnak), de nem nevezhető társadalmi részvételnek (Pallai, 2010).

A társadalmi részvétel tehát meglehetősen tág fogalom, számos egyéni és csoportos részvételi formáról beszélhetünk. A részvételi demokrácia fő intézményei az állampolgári szinthez kötődnek: legfontosabb részvételi elem maga a választás, mely az állampolgárok alapvető lehetőségét jelenti a részvételre, illetve a közügyek befolyásolására. A választások között hagyományosan a népszavazás és a népi kezdeményezés jelenti a fő intézményi részvételi lehetőséget, ezek nyújtanak lehetőséget arra, hogy az állampolgárok kifejezhessék véleményüket az országos, vagy helyi közügyekben. Helyi, önkormányzati szinten emellett számos más jogintézmény biztosítja az állampolgárok részvételi lehetőségét, de a részvételi elv érvényesítése, a részvétel mindennapi megvalósulása inkább közösségi szinten történik. A különböző állampolgári szerveződések, civil szervezetek a részvételi demokrácia egyik legfontosabb csatornájaként funkcionálnak, hatékonyabb

fellépési lehetőséget adnak az állampolgároknak arra, hogy hatást gyakorolhassanak közügyekre, mintha egyénként tennék ezt (Nizák – Péterfi, 2005).

A közösségi döntésekbe történő bevonódásra, a döntések befolyásolására számos forma, módszer, mechanizmus létezik. A teljesség igénye nélkül ide sorolható az aláírásgyűjtés, különböző állampolgári fórumok, társadalmi szervezetekben való részvétel, a tényinformációkhoz nélkülözhetetlen közérdekű adatok megismerése, az állami, önkormányzati testületek munkájában való részvétel, demonstrációkon való részvétel, petíciók, bojkottok, de akár a polgári engedetlenség is. A részvételi folyamatokat sokszínűségük miatt nem is lehet közös, átfogó módszerrel értékelni. Vannak megközelítések, melyek az eredmény minőségét, vannak, melyek a folyamat által előidézett gondolkodásmódbeli változásokat, és vannak, amelyek résztvevők elégedettségét tekintik fő értékelési kritériumnak (Kiss, 2012).

Összegzésképpen elmondhatjuk, hogy bár nehéz meghatározni, mi a „valódi” részvétel, és mi a valódi részvételi folyamat, vannak alapvető fontosságú kritériumok, elemek, melyek azt meghatározzák, és melyek iránymutatóak lehetnek a folyamatok értékelésében. Ilyen a megfelelő tájékoztatás, a kétirányú kommunikáció, a megfelelő módszer, platform kiválasztása, a folyamat eredményeinek tényleges beépítése a az adott folyamat végeredményébe.

Demokrácia innovációk

Napjaink egyik legizgalmasabb diskurzusa a társadalmi részvételhez szorosan kapcsolódó „demokratikus innovációkról” folyó tudományos diskurzus. A demokratikus innovációk kutatása ugyanis azt vizsgálja, hogyan erősíthető, növelhető az állampolgárok részvétele a demokratikus döntéshozatalban.

Három fő irányzata azt elemzi, mindez hogyan valósul meg a közvetlen demokrácia eszközeivel, a deliberatív demokrácia eszközeivel, illetve a digitális, internetes kommunikációs technikák révén (Oross, 2020). A demokratikus innovációkat osztályozhatjuk aszerint is, hogy azok ’top-down’ (felülről lefelé létrehozott) vagy bottom-up’ (alulról felfelé létrehozott innovációk-e. A top-down innovációk azok, melyek új intézményeket, új eljárásokat (pl. fékek és ellensúlyok rendszerének fejlesztése, elszámoltathatóság erősítése) hoznak létre, a bottom-up innovációk pedig az állampolgárok döntéshozatalba való jobb bevonását, és az állampolgárok képességeinek, önrendelkezési lehetőségeinek fejlesztését

(konzultációk, részvételi költségvetés, állampolgári tanács stb.) célozzák (Oross, 2020). Az innovációk tematikus kategóriákba is sorolhatóak, köthetők a választások és a szavazási eljárások reformjához (pl. speciális kvóták), az állampolgárok informálásához (pl. konzultációk, tanácskozások) az állampolgárok döntéshozatalba való bevonásához (részvételi költségvetés), a közvetlen demokrácia eszközeinek használatához (népszavazás), és az e-demokrácia eszközeihez (pl. e-szavazás).

A demokratikus innovációk fogalma tanulmányunk fontos értelmezési kerete, hiszen a bemutatott részvételi módszerek, formák, technológiák nagy része demokratikus innovációnak tekinthető.

Nemzetközi kitekintés

Az elmúlt évtized jelentős változásokat hozott a társadalmi részvételt támogató módszertanok és technológiák születésében és elterjedésében. A technológiai fejlődés, valamint a különféle innovatív részvételi technikák, módszerek a világ számos táján, de főként Európában erős lendületet kaptak. A demokratikus kormányzás magasabb minőségű, több érdemi részvételt biztosító részvételt biztosító technológiák, módszertanok új hulláma bő egy évtizede töretlenül halad (Gosztanyi, 2021).

A különféle részvételi technikák és módszerek országonkénti sajátosságai külön tanulmányt érdemelnének. Érdekes azonban megjegyezni, hogy egyes technikák jóval elterjedtebbek, Skóciában, Írországban, az Egyesült Királyságban, Németországban, Ausztriában a részvételi költségvetés (RK) és a közösségi gyűlés például erős gyökerekkel rendelkezik. Lengyelországban jogszabály kötelezi az önkormányzatokat, hogy minden évben költségvetésük 0,5 százalékát a részvételi költségvetés eszközével költse el (Szczepańska et al., 2022). Mindezt központi törvény szabályozza, holott az első RK-t csak 2011-ben hajtották végre Sopotban. Korábban a lengyel önkormányzatokban nem voltak tapasztalatok a polgárok közvetlen részvételéről a helyi költségvetéssel kapcsolatos döntéshozatalban (Sześciło, 2012).

Számos európai nagyváros, többek között Helsinki, Párizs, Madrid, Barcelona már évek óta egyre nagyobb mértékben bíznak konkrét döntéseket a polgáraikra. Mindemellert ezen országok közös erőfeszítéseket is tettek, hogy megfelelő technológiai platform szolgálja ki a demokratikus működést – közösen

finanszíroztak ingyenes, nyílt forráskódú, demokratikus célszoftverek fejlesztését, továbbfejlesztését (Például Decidim, Consul, Lutece stb.).

Részvételi költségvetés, avagy közösségi költségvetés

A modern részvételi költségvetés (RK) – illetve hazánkban főként közösségi költségvetésként aposztrofált módszertan – elsősorban Brazíliában alakult ki. A korai projektek kisvárosokban születtek, és a döntéshozatalban gyakran csak korlátozott, tanácsadói szerepet tölthettek be. Az első nagyszabású részvételi költségvetési gyakorlatot 1989-ben hajtották végre Porto Alegre-ben, Rio Grande do Sul állam fővárosában. Erre a diktatúrából a demokráciába való átmenet keretében került sor, a helyi intézmények és a civil társadalom szélesebb körű szerepvállalásával (Gosztonyi, 2021).

Az 1990-es évek vége felé a részvételi költségvetéskeresetek többségét elsősorban decentralizált közigazgatási egységekben, önkormányzatokban, községi tanácsokban, megyei vagy tartományi kormányokban valósították meg. Mindemellett más típusú szervezetekben is zajlottak korai kísérletek, például a lakásügyekért, a közlekedésért vagy a hulladékgazdálkodásért felelős ágazati állami, vagy állami/magánügynökségekben, valamint nonprofit szervezeteknél, iskolákban, egyetemeken, börtönökben és szakmai szervezetekben.

A részvételi költségvetés módszertana mára Európa-szerte és a világon meghatározó, a részvételt, az átláthatóságot és eszközzé vált, 2019-ig több mint 11 ezer esetet tartottak számon (ENSZ, 2022).

Az Európai Unió maga is módszertan elkötelezett népszerűsítője.⁴ A módszertan sokoldalúsága, a társadalomra gyakorolt pozitív hatásai erősen hozzájárulnak egyre nagyobb számú alkalmazásához. Európában kimutatható a növekvő népszerűsége, a pontos számokat nehéz megbecsülni, hiszen Lengyelországban hasonlóan számos latin-amerikai országhoz, kötelező a helyi önkormányzatok számára az alkalmazása, 2017-ben az első nemzeti szintű RK is megjelent Portugáliában (Kuenkel, 2018).

---

⁴ Érdemes megjegyezni, hogy A részvételi költségvetés-tervezés közvetlenül egybeesik az ENSZ 2030-ig szóló Fenntartható Fejlődési Céljainak menetrend inkluzív intézményekre vonatkozó felhívásával, ahogyan azt a fenntartható fejlődési célok 11. célja (A városok és az emberi települések befogadóvá, biztonságossá, ellenállóvá és fenntarthatóvá tétele) és 16.7. célja (reagáló, inkluzív, részvételi és reprezentatív döntéshozatal biztosítása minden szinten) kifejezi.

A részvételi költségvetések főbb és jellemzői

A szakirodalom is nehezen tudja a részvételi költségvetés egységes meghatározását megalkotni, mivel számos egyediséggel tipizálhatók és különféle módosulásai, megvalósítási módjai gyakran függenek a helyi kontextusoktól. Mindazonáltal, a korábban hivatkozott ENSZ dokumentum (ENSZ, 2022) alapján elmondhatjuk, hogy a részvételi költségvetés folyamata akkor tekinthető a részvételi költségvetés-tervezés körébe tartozónak, amennyibe teljesülnek az alábbi feltételek:

- a folyamat a pénzügyi/költségvetési kérdések megvitatásához vezető lépések sorozatát foglalja magában; azaz olyan területet érint, amelyet választott vagy kinevezett testület irányít, amely bizonyos formális hatalommal rendelkezik az igazgatás és a források felett;
- időben megismétlődik; a nyilvános tanácskozás valamilyen formáját tartalmazza konkrét ülések/fórumok keretében;
- valamilyen elszámoltathatósági mechanizmust biztosít, hogy az eredmények tükrözzék a résztvevők közakarátát; és jelentős mennyiségű forrást tárgyal.

Az esettanulmányok osztályozásából az RK öt fő jellemzője rajzolódik ki:

1. A részvétel mértéke (például, hogy a résztvevők jogosultak-e döntéseket hozni, és, hogy az elérési és tervezési jellemzők, az interakció módszerei, a játékszabályok és a szavazási módszerek mindegyike inkluzív-e);
2. Finanszírozás (például milyen forrásokról van szó, hogyan lehet elkölteni azokat, és mik az elosztási kritériumok? Van-e vitafolyamat? Az általános költségvetés egy meghatározott összegét vagy egy meghatározott százalékát fordítják az RK-ra?);
3. Jogi keret (például milyen alkotmányos és jogi keretbe ágyazódik az RK? Milyen paktumok és normák garantálják a résztvevők döntési képességét? Hogyan hagyják jóvá és/vagy módosítják a szabályokat?);
4. Kulturális kontextus (például, milyen helyi kulturális szokásokat kérdőjelezhet meg az RK, vagy melyekhez kell alkalmazkodnia?);
5. Területi hatály (például, mi a RK hatálya és közigazgatási skálája? Csak néhány területre vagy egy egész területre vonatkozik? Hogyan veszik figyelembe a területi különbségeket és sérülékenységeket az erőforrások elosztásakor, valamint a részvételi módszerek alkalmazásakor? Melyek azok a paraméterek,

amelyek alapján a források elosztása a leginkább hátrányos helyzetű területek javát szolgáló pozitív cselekvési megközelítés szerint történik? Hogyan kapcsolódik az RK más tervezési eszközökhöz? Hogyan veszik figyelembe a városi és vidéki területek közötti kapcsolatot?).

A nyilvánosság bevonása a fázisok egy részébe vagy mindegyikébe megerősíti az átláthatóságot. A részvétel mértéke azon fázisok számával függ össze, amelyekben a polgárok a főszereplők (a szabályozási keretek közös megalkotásától a folyamatok közös értékeléséig). A szervezeti modellek tekintetében a részvételi költségvetések közösségi, kerületi, városi vagy regionális szinten valósulhatnak meg – elsősorban „téralapú” irányítási eszközként működve. Ugyanakkor szerveződhetnek tematikus kérdések köré, foglalkozhatnak kontextus-specifikus prioritásokkal (például közlekedés, lakhatás, oktatás, környezetvédelem, helyi gazdaságfejlesztés stb.), vagy különíthetnek el forrásokat bizonyos társadalmi csoportok számára. Általában a legkiszolgáltatottabbak és kirekesztettek például a fiatalok, a nők, az idősek, a bevándorlók, az első nemzetek/őslakos csoportok (ENSZ, 2022).

Közösségi gyűlés

Az állampolgári/közösségi gyűlések/tanácsok nemcsak a politikai döntéshozatal minőségének javítására, hanem a demokrácia megújult vonzerejének növelésére is ígéretes formaként váltak népszerűvé szerte a világon. A két kifejezés szinte csereszabatos egy olyan módszertan esetében, amely sokféle módosulással, a helyi viszonyokhoz alkalmazkodva kerül alkalmazásra.

A közösségi gyűlés – a polgárok közvetlen részvételének formája a politikaalkotásban, egyfajta miniközönség. A közösségi gyűlés a részvételi demokrácia egyik emblemikus eszköze, amely egyesíti magában és tovább fejleszti számos más részvételi alapú eszköz (pl. közmeghallgatás, közösségi tervezés, közvéleménykutatás, népszavazás előnyeit és tulajdonságait). A közösségi gyűlés egy adott közösség tagjainak legalább 40, de akár 100-200 fős, reprezentatív csoportja, akiket véletlenszerűen, sorsolással választanak ki a jelentkezők közül, ügyelve arra, hogy a résztvevő csoport összetétele hasonló legyen a teljes közösségéhez. A gyűléseket azért hívják össze, hogy egy nyílt tanácskozásba vonják be egy adott politikai kérdéstről, biztosítsák jólinformáltságukat, és a viták mentén ajánlásokat fogalmazzanak meg a megvitatott kérdéssel kapcsolatban.

A résztvevők először szakértők és különböző érdekcsoportok előadásából informálódnak a témáról, megismerik a tényeket, majd facilitátorok segítségével, egymás véleményét is megismerve, közösen mérlegelik a különböző megoldási lehetőségeket, a gyűlés végére pedig javaslatokat fogalmaznak meg a döntéshozóknak. A közösségi gyűlések mérete, hatóköre (helyi, regionális, nemzeti), feladatai (napirend-meghatározás, ellenőrzés, értékelés stb.), állandósága és egyéb jellemzői eltérőek lehetnek. A megvitatandó témákat a kormányzó hatóságok vagy maguk a polgárok választhatják ki.

Európa különböző részein, különböző szinteken a közösségi gyűlésekkel kapcsolatos kísérletek hullámához vezetett. Országos, vagy kormányzati dimenzióban mindenképpen megemlítendő a francia Éghajlatváltozási Konvent, az ír állampolgári tanács, az Egyesült Királyság Éghajlatváltozási Gyűlése, az izlandi Alkotmányozó Gyűlés, hogy csak néhányat említsünk. Ausztriában, Németországban és Belgiumban a regionális szintű politikai döntéshozók megpróbálták állandóvá tenni a polgári gyűléseket, így a legtöbb rendszeres gyűlést ezen országokban tartják. A polgári gyűléseket különböző kormányzati szinteken (regionális, nemzeti és helyi) hívják össze, hogy különböző léptékű (alkotmányos, globális, megosztó hazai kérdések) kérdésekben kérjék a polgárok véleményét, és különböző mértékű sikerrel zárulnak – a teljes kudarctól az érdemi politikai változásig. A Bertelsmann alapítvány egyik tavalyi ajánlása egy EU-s szintű közösségi gyűlés folyamatra tesz javaslatot, ezzel intézményesített keretek közé emelné európai szinten az állampolgári tanácsok módszertanát.

A polgári gyűlések hatásairól és hozzáadott értékéről szóló meglévő kutatások ugyanakkor nem vonnak le egyértelmű következtetéseket a bennük rejlő lehetőségekről. Vannak olyan esetek, amikor a polgári közgyűlések különböző szinteken progresszív szabályozás bevezetéséhez, jobb kormányzáshoz és a politikai döntéshozattal való jobb közmegelegedettséghez vezettek.

Jó okunk van azt várni, hogy ezek a hatások nem korlátozódnak csak a nemzeti szintre, és a polgári közgyűlések hasznos és fontos és hatékony eszközei lehetnek az uniós politikai döntéshozatalnak (Bertelsmann Stiftung, 2022).

Konferencia Európa jövőjéről – az EU kísérlete⁵

Az EU eddigi legösszetettebb konzultációsorozata 2021-ben indult el abból a célból, hogy egy európai szintű komplex tanácskozás keretében lehetőséget kínáljon az európai polgároknak megvitatni az EU előtt álló kihívásokat és kiemelt feladatokat.

A Konferencia Európa jövőjéről az EU tagállamok polgárai előtt nyitott eseménysorozatként új formát hozott a társadalmi párbeszéd gyakorlatába. Nemzetek feletti kísérletként az EU összes nyelvén elérhető platformon keresztül adott információt, az események szervezéséhez támogatást és bekapcsolódási lehetőséget minden érdeklődőnek. A konferencia a közvetkező módszerekből épült fel:

A nyílt forráskódú többnyelvű digitális platform lehetőséget biztosított a polgároknak arra, hogy megosszák ötleteiket és témákat vessenek fel online. Az összegyűjtésük után elemzésre és közzétételre kerülnek.

- A decentralizált rendezvények magánszemélyek és szervezetek, valamint nemzeti, regionális és helyi szintű hatóságok által Európa-szerte megrendezett online, személyes részvétellel zajló, illetve hibrid rendezvények.
- Az európai polgári vitacsoportok különböző témákat vitatnak meg, és előterjesztik a kapcsolódó javaslataikat. A vitacsoportok földrajzi származás, nem, életkor, társadalmi-gazdasági háttér és/vagy képzettségi szint tekintetében reprezentatívak.
- A konferencia plenáris ülései biztosítják, hogy a nemzeti és európai polgári vitacsoportok témák szerint csoportosított ajánlásait előre meghatározott kimenetel nélkül vitassák meg.

A 2022 májusában lezárult konferencia végeredményéről a közös elnökség számára jelentést nyújtottak be. A jelentés a platformon meghatározott alábbi témák szerint csoportosítva csoportosítja az elemzés eredményeit: – Éghajlatváltozás és környezetvédelem – Egészségügy – Erősebb gazdaság, társadalmi igazságosság és foglalkoztatás – Az EU a világban – Értékek és jogok, jogállamiság, biztonság – Digitális átállás – Európai demokrácia – Migráció – Oktatás, kultúra, ifjúság és sport. Ezeket az Európa Parlament, a Tanács és a Bizottság egyaránt megvizsgálja,

---

⁵ Elérhető: Konferencia Európa jövőjéről, <https://futureu.europa.eu/hu/pages/about?locale=hu>, utolsó hozzáférés: 2023.03.12.

hogy kiderüljön, saját hatáskörében és az uniós szerződésekkel összhangban ki-kí milyen lépéseket tehet a jelentésben foglaltak hatékony megvalósításáért. A konferencia a részvétel nagysága szempontjából kevésbé volt eredményes, a javaslatok minőségével kapcsolatban pedig nehéz állást foglalni.

Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy a konferenciával olyan európai szintű eseménysorozat valósult meg, amely a korszerű digitális részvételi platform adta konzultációs lehetőségeket önszerveződéssel és érdemi párbeszédrel tarkította. Érdeemes megjegyezni, hogy a részvétel számosságának sok nyilvánvaló és rejtett oka lehet. A statisztikákat áttekintve a magyar részvétel kiemelten magasnak számít – a legtöbb rendezvényt a statisztikák szerint hazánkban szervezték. Németország után, lakosságarányosan, és az összes esemény szempontjából is Magyarország került a legelőkelőbb helyre. Az Igazságügyi Minisztérium jelentése⁶ szerint több mint 800 eseményt szerveztek a konferenciasorozathoz kapcsolódóan hazánkban.

A nemzeti viták tematikájának és szervezésének esetében teljesen egyértelmű a kormányzati EU-s narratíva hatása. Az Igazságügyi Minisztérium által elkészített részletes jelentés számos tanulsággal szolgálhat. A Polgári ajánlások az értékek és jogok, a jogállamiság és a biztonság témakörében – 2021. október 9-én rendezett nemzeti polgári vitacsoport javaslati, ajánlái kísértetiesen hasonlítanak a kormányzati kommunikációból ismert állásponthoz.⁷

---

⁶ Nemzeti Tevékenységi Jelentés – Magyarország 2020-2022 a digitális platform magyar oldalán – <https://futureu.europa.eu/hu/pages/hungary>

⁷ Olyan, javaslatnak nehezen nevezhető elemeket tartalmaznak, mint:

„Az EU inkább érdekközösség, mint értékközösség.”

„Magyarországon tiszteletben tartják a véleménynyilvánítás szabadságát, ellentétben sok nyugat-európai országgal (cancel culture).”

„Az előző kommunista rendszer megfosztotta a magyarokat attól a lehetőségtől, hogy demokráciában éljenek. A magyarok megharcoltak a demokráciáért, ezért jól ismerik annak értelmét és értékét.”

„Az EU intézményei a baloldali-liberális fősodorhoz vannak kötve, és ezt az ideológiát próbálják ráerőltetni az EU tagállamaira.”

„Meg kell erősíteni a konszenzusos döntéshozatal szerepét az EU-ban. Az egyik megoldás egy új, döntéshozatali hatáskörrel rendelkező testület létrehozása lehetne, amelybe a nemzeti parlamentek egy-egy tagot delegálnának.”

„A nemzeti megoldások gyorsabbak és hatékonyabbak válság idején, mint az uniós intézmények által javasolt megoldások.”

„Az Európai Bizottság nem jogosult jogállamisági kérdések vizsgálatára, a jogi kérdések inkább az Európai Unió Bíróságának hatáskörébe tartoznak, azonban csak az EU hatáskörén belül. A jogállamisági kérdéseket csak a nemzeti alkotmánybíróságok bevonásával szabad vizsgálni.”

A témához való kapcsolódás szempontjából a Magyarországon szervezett események hatalmas szórást mutatnak. Helyet kapott többek között a „Szerb Antal 120 Rendhagyó megemlékezés ÉLŐben” a magyar Nemzeti Örökség Intézete YouTube csatornáján című esemény, de számos, valóban az európai kérdéskörhöz kapcsolódó esemény is.

A társadalmi részvétel, egyeztetés rendszerének magyarországi helyzete

Amennyiben végignézzük az 1. fejezetben, a demokrácia innovációk fogalom alatt ismertetett felbontást, kategóriákat, látható, hogy az elmúlt években Magyarországon is megjelentek a demokrácia innovációk különböző formái. (Részvételi költségvetés, állampolgári tanács, előválasztások stb.) Annak ellenére így van ez, hogy Magyarországon a rendszerváltás óta a képviselői demokrácia dominanciája figyelhető meg (Enyedi, 2009), sőt még a közvetlen demokrácia eszközeit is a politika használja elsősorban politikai céljai, dominanciájának növelése érdekében (Pállinger, 2018). Felemás, de inkább negatív a hazai kép, hiszen bár megjelentek a közvetlen demokrácia eszközei, az állampolgárok többsége nem vesz részt ezekben. Az okok sokrétűek, a közintézményekbe vetett bizalom, az állampolgárok politikai érdeklődése alacsony (Gerő–Szabó, 2019), ráadásul társadalmi részvétel és az intézményekbe vetett bizalom között általában nincs szignifikáns összefüggés (Jávor – Beke, 2012).

A fentiek mellett talán a legfontosabb tényező, hogy a politikai, társadalmi környezet változása Magyarországon nem támogatja a demokratikus innovációk terjedését (Oross, 2020). A részvételt tekintve számos modellprogrammal találkozhatunk (főleg helyi szinten), de az országos és helyi szintű kormányzás terén korlátozott a társadalmi részvétel, a társadalommal való együttműködés, és ez a folyamat az utóbbi bő évtizedben markánsná vált, felgyorsult. Erős állami központosítási törekvést tapasztalhatunk, mely a részvételen alapuló kezdeményezéseket perifériára szorítja, szűkíti az állampolgári önrendelkezés és az állampolgári kontroll lehetőségét, és nem sok remény van arra, hogy ez a makro folyamat változna (Gosztonyi, 2021).

Bár a magyar szabályozás (Magyarország Alaptörvénye, 2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról stb.) alapvetően még mindig széles lehetőséget ad a társadalmi részvétel alkalmazására, de érezhető, hogy az állam szerepfelfogása 2010 óta változott, a közpolitika formálást és a jogalkotást a saját, és nem a társadalom

ügyének tekinti. A civil szervezetek szakmai érdekérvényesítési lehetőségei, a szakszervezetek mozgásterére szűkült, az érdekegyeztetés fő fórumai veszítettek jelentőségükből, funkciójuk, szerepük megváltozott, az érdekegyeztetési folyamatot a kötelezettség nélküli konzultáció, sőt sok esetben az egyszerű tájékoztatás váltotta fel (Pásztóy, 2018).

Jogszabályalkotás, konzultáció és társadalmi részvétel

A hazai jogszabályalkotás hiányosságai régóta terítékén vannak a nemzetközi ellenőrző szervezeteknél. Az Európa Tanács égisze alatt működő The Group of States against Corruption (GRECO) jelentéseinek is régóta visszatérő eleme ez. A Magyarország negyedik értékelési köréről szóló jelentést a GRECO a 67. plenáris ülésén (2015. március 27.) fogadta el, és 2015. július 22-én Magyarország jóváhagyásával hozta nyilvánosságra. A GRECO negyedik értékelési körének témája: „Korrupciómegelőzés a parlamenti képviselők, bírók és ügyészek tekintetében”. A magyar kormány számára megfogalmazott javaslatok közül az első kitér a jogszabályalkotással kapcsolatos elmaradásokra, és az alábbi javaslatot fogalmazza meg:

(i) biztosítani kell minden jogalkotási javaslat esetében a megfelelő szintű átláthatóságot és konzultációt, és (ii) be kell vezetni olyan szabályokat az országgyűlési képviselők számára, amelyek előírják, hogy hogyan kezeljék a lobbizókat és egyéb, a parlamenti folyamatot befolyásolni kívánó harmadik feleket (i. ajánlás) (Európa Tanács, GRECO Titkárság, 2022: 3).

A GRECO által 2022-ben kiadott Harmadik interim megfelelőségi jelentés megállapította, hogy az „i-v. ajánlások továbbra sem végrehajtottak” (Európa Tanács, GRECO Titkárság, 2022: 4).

Kétségtelen, a digitalizációs törekvések a közérdekű adatokhoz való hozzáférés kiterjesztése révén számos országban jelentős, rendszerszintű változást hoztak a társadalmi részvétel terén, és így a társadalmi ellenőrző funkció biztosításában. Az elérhető webes technológiák segítségével szinte teljes átláthatóság, az érdemi, erős hitelesítésen alapuló visszajelző rendszerek alkalmazásával pedig új közbeszéd, véleményezési terek alakíthatók ki. Ezekon keresztül a polgárainak javaslatait figyelembe vevő állami rendszer „hibajavító üzemmódba”, fejlettebb működésbe kapcsolhatna.

Nyílt Kormányzati Együttműködés (Open Government Program-OGP)⁸

A 2011-ben alapított Nyílt Kormányzati Együttműködés (Open Government Program-OGP) multilaterális kezdeményezés, melynek 76 országos és több mint 100 települési tagja van, Magyarország 2013-ban csatlakozott, ám Magyarország kormánya 2016. december 6-án kelt határozatában visszavonta hazánk részvételét a Nyílt Kormányzati Együttműködésből. Az OGP magyarországi működése volt az egyik olyan érdemi, a civil és kormányzati szereplők közötti együttműködést átlátható módon működtető partnerségi platform, amely valóban innovatív ötleteket ültetett át a hazai gyakorlatba. Az átláthatósággal, részvétellel, korrupciómegelőzéssel foglalkozó szakmai szervezetek az állami szervekkel közösen gondolkodtak innovatív vállalásokon, amelyeket aztán a szereplők közösen dolgoztak ki. A civil szervezetekkel közös hazai együttműködésért kezdetben a KIM (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium), később a Nemzeti Védelmi Szolgálat felelt.

Az együttműködésből civil oldalról 2013-ban kiszállt az információszabadsággal foglalkozó összes hazai szervezet – az Átlátszó, a K-monitor, a Transparency International és a TASZ. A döntésük válaszlépés volt arra, hogy az épphogy megkezdett OGP-s egyeztetések ideje alatt a kormánypártok képviselői módosító indítványt nyújtottak be és kivételes sürgős eljárásban két nap alatt minden tiltakozás ellenére áttolták az Országgyűlésen a visszaélésszerű adatigényléses Információszabadsági törvénymódosítást. A törvénymódosítás hátterében az ASIMOV Alapítvány által indított Kimittud közadatigénylő portál jogszerű, ám kétségtelenül új helyzetet teremtő tevékenysége állt, mely a közpénzből gazdálkodó szervezetek számára sok munkát és kellemetlenséget okozott.

Az OGP-nek tett második hazai, 2015-ös kormányzati vállalások már kevésbé voltak erőteljesek – az önkormányzatokat, a korrupciómegelőzést, az információszabadságot, költségvetési adatokat érintették, valamint legfontosabb elemként a jogszabályok és a stratégiai tervdokumentumok egyeztetését szolgáló egységes társadalmi véleményezési felület kialakítását vállalták.

Az OGP-ből való kilépéssel hazánkban a nyílt kormányzattal kapcsolatos civil-állami innovációs ablak egy időre hivatalosan bezárult. Magyarország kilépését a vállalásokért felelős kormányzati szervek különféleképpen értékelték. A

---

⁸ Elérhető: Nyílt Kormányzati Együttműködés: <https://www.opengovpartnership.org>, utolsó hozzáférés 2023.03.12.

Belügyminisztérium folytatta a projektek megvalósítását, míg a Miniszterelnökséghez kerülő egységes társadalmi véleményezési online felület sohasem került beüzemelésre. Elmondható azonban, hogy a majd 10 éves korábbi állapotot egy fokkal felhasználóbarátabb felület váltotta fel, ám továbbra is csak a jogszabályilag kötelező minimum funkciókat kínálja a társadalmi véleményezés során.

EU jogállamisági jelentések, feltételelességi eljárás

A GRECO és az OGP ajánlások többsége újra és újra visszaköszön az EU Magyarországról szóló jogállamisági jelentéseiben. A hiányosságok nagy szerepet játszottak, hogy elindult a kondicionalitási, feltételelességi eljárás, és az EU pénzek (átmenetileg) befagyasztásra kerültek. A 2022-es jogállamisági jelentés⁹ egyik fő kritikai pontja ismét a jogalkotási folyamat átláthatatlansága és rossz minősége, így például a társadalmi egyeztetés teljes hiánya. A kormány tavaly mindent megtett ugyan, hogy megfeleljen az EU elvárásainak, többek között törvénybe iktatta, hogy az általa kezdeményezett és kihirdetett jogszabályok 90 százalékát társadalmi egyeztetés után fogadják el, és létrehozták az Integritás Hatóságot is.

Az Európai Bizottsággal 2022 decemberében megtörtént a megállapodás, így a magyar kormány egyik EU alap pénzeit sem vesztette el, a majdani kifizetések azonban feltételekhez kötöttek. A kormánynak a Bizottság által lefektetett 27 elvárást kell teljesítenie, a kohéziós alapoknál pedig 17 vállalást tett a kormány a feltételelességi eljárásban. Ezek teljesítése a feltétele annak, hogy a felfüggesztett pénzekhez hozzájusson (Európai Bizottság, 2022).

Sajnos a legfrissebb tapasztalatok nem biztatóak. Az előzetes társadalmi egyeztetést előíró jogalkotási törvény tavaly októberi módosítása óta száznál több törvényt, jogszabály-módosítást és kormányrendelet-változtatást bocsátott társadalmi vitára a kormányzat. Az eredmények közzlése azt mutatja, érdemi előrelépés nem történt, ugyanis a beérkezett vélemények számát, tartalmát nem közlik, a lejárt határidejű viták mindegyikénél pedig „érdemi észrevétel nem érkezett” megjegyzés szerepel. Ezenkívül számos törvény, rendelet kormányrendelettel lépett hatályba, a háborús veszélyhelyzetre hivatkozva (Lengyel, 2023).

---

⁹ 2022. évi jogállamisági jelentés: a Bizottság konkrét ajánlásokat fogalmaz meg a tagállamok számára.

Bizakodásra ad okot, hogy a frissen felálló Integritás Hatóság korrupcióellenes munkacsoportjába a hazai OGP-ből kilépő civil szakmai szervezetek közül többen is küldtek delegáltakat. A hatóság működési jogköre és civil antikorrupciós munkacsoportja javaslattevési funkciójával olyan fórum lehetőségét villantja fel, ahol valóban érdemi javaslatokkal lehet élni a meglévő jogszabályok módosítására, javítására.

Társadalmi részvétel helyi szinten

A helyi szintű részvétel kereteit az önkormányzati törvény¹⁰ biztosítja, de azt látnunk kell, hogy a közvetlen részvételi eszközöknek ezen a szinten is csak kiegészítő szerepe van. A képviselőtestület határozza ugyanis meg, mekkora teret enged a részvételi folyamatoknak (Pallai, 2010). További gátló tényező, hogy az állami szinten megfigyelhető centralizációs törekvések elérték az önkormányzatokat is. A helyi önkormányzatok mozgásteret beszűkült, feladataik jelentős részét elvonták, költségvetésük lecsökkent. A helyi önkormányzatok központi kormányzattól való függése azonban nemcsak ettől nőtt, hanem a fejlesztési források elosztásának új rendszere is ezt a folyamatot erősíti. (Jelinek, 2020) Ez nyilván nem kedvez a demokratikus innovációk megjelenésének, ennek ellenére a részvételi elemek, modellprogramok (pl. részvételi költségvetés, közösségi gyűlés) talán önkormányzati szinten jelennek meg legmarkánsabban Magyarországon.

Részvételi programok, módszerek, eszközök állami és önkormányzati szinten

A fent említett problémák ellenére az elmúlt években számos részvételi kezdeményezést, új technológiát használó, modellértékű program indult el, valósult meg Magyarországon, helyi és országos szinten is. Az alábbiakban ezek közül mutatunk be néhányat, hogy képet adjunk arról, mely részvételi módszerek, technikák jelentek meg a közelmúltban települési és országos szinten Magyarországon, mi jellemző az állami, országos, és a települési szintre, a politikai és a civil aktorok tevékenységére.

---

¹⁰ 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól.

Állami szint: A Nemzeti Konzultáció értelmezése

Demokratikus innovációnak vagy akár releváns társadalmi bevonást megvalósító eszköznek nem nevezhető a Nemzeti Konzultáció, mégis érdemes röviden elemezni, hiszen kiváló tükörképe a magyar politikai valóság részvétellel kapcsolatos felfogásának. A Nemzeti Konzultációt 2005-ben, az akkor ellenzékben lévő Orbán Viktor indította, a polgári körökkel összhangban mobilizációs céllal, elsősorban a közelgő választásokra készülve. 2010 után a Nemzeti Konzultáció bevett módszerré vált, szinte évente került rá sor, a kormány fő konzultációs módszerének nevezhető.

A Nemzeti Konzultáció a népszavazás, a társadalmi konzultációk és a közvéleménykutatások bizonyos elemeit tartalmazó eszköz, a probléma azonban az, hogy nem tekinthető egyiknek sem, sokkal inkább politikai kommunikációs, mobilizációs eszközről van szó (Gáspár, 2021; Bernáth, 2021). Az alábbiakban röviden összegezzük, a társadalmi részvétel szempontjából melyek az alapvető problémák a Nemzeti Konzultáció eszközével:

- Nem szabályozott jogilag. A Nemzeti Konzultáció esetében hiányoznak az eljárási folyamatok, az időbeli hatályok, az érvényességi szempontok. A folyamatról a kormányzati kommunikáció eszközeiből tájékozódhatunk.
- A témaválasztás teljesen egyoldalú, 'top-down' irányú, gyakorlatilag a kormány kezdeményezésére indítható a konzultáció.
- Maga a konzultációs ív is ezt az egyoldalú irányt követi: a tájékoztató részek és a kérdések összeállítása nem alkalmas valós (ellen)vélemény kinyilvánítására.
- A kormány (illetve az irányítása alá tartozó Nemzeti Kommunikációs Hivatal) fogalmazza meg, illetve jelenti be az eredményeket.
- A folyamat nem hiteles (és így az eredmények sem), hiszen nem átlátható, nem ellenőrizhető, külső beavatkozások szempontjából nem biztonságos.

Az egyes állítások kifejtését a bő szakirodalmi elemzés mellett jelen tanulmányban nem tartjuk szükségesnek, azt az állítást azonban fontosnak tartjuk megfogalmazni, hogy a Nemzeti Konzultáció a fentiek alapján semmilyen formában nem tekinthető releváns társadalmi bevonási eszköznek, konzultációnak, hiszen jogilag szabályozatlan, garanciális elemeket felmutatni nem tudó folyamatról beszélünk, melynek problematikusak kérdésfeltevésai, témaválasztása, a hitelessége, az adatkezelése, technikai megvalósítása. A fentiek miatt nem alkalmas a társadalom véleményének felmérésére sem (szemben a

közvetlen demokratikus intézményekkel, úgymint véleménynyilvánító szavazás, népszavazás, népi kezdeményezés, közösségi gyűlés, részvételi költségvetés stb.), és érdemi döntést nem eredményez a részvétel. Sokkal inkább a politikai legitimitáció szerzését célzó politikai kommunikációs eszközről van szó, mely a saját politikai döntés és politikai tábor megerősítését, mozgósítását szolgálja (Bernáth, 2021).

További probléma, hogy a korábbi, kisebb költségvetésű konzultációk után mára több milliárdos tétel lett az ország költségvetésében egy-egy nemzeti konzultáció, hiszen minden magyarországi választópolgár lakcímére postázásra kerülnek a konzultációs kérdőívek, amelyek egyébként online is kitölthetők. A hatékonynak maximum politikai haszonszerzés szemszögéből nevezhető közpénz elköltése joggal veti fel a kérdést – vajon a rendszer hitelességét miért nem fejlesztette Miniszterelnöki Kabinetiroda? Bizonyosan nem azért, mert nem volt rá forrás. Az alábbi táblázat összefoglalja az eddigi nemzeti konzultációk költségeit. A legdrágább semmilyen rögzített következményekkel nem járó konzultáció több mint 10 milliárd forintba adófizetői forintba került. Ebbe szinte elenyésző költség lett volna belekalkulálni a kitöltési hitelességgel kapcsolatos aggályokat eloszlító megoldást.

1. ábra: A Nemzeti Konzultációk főbb adatai

Nemzeti konzultáció	Költség hirdetési költségekkel (millió Ft)	Kitöltők száma (ezer darab)	Elérési ár/fő (Ft)
Nyugdíjasok, 2010	17	200000	85
Alaptörvény, 2011	705	917000	769
Szociális, 2011	789	1143000	690
Gazdasági, 2012	1202	699000	1719
Bevándorlásról és terrorizmusról, 2015	1341	1311000	1022
Állítsuk meg Brüsszelt, 2017	8500	1688000	5035
STOP Soros, 2017	9550	2356000	4053
Családvédelmi, 2018	2174	1382000	1573
A járványról, 2020	11500	1682000	6837
A nyitásról, 2021 (csak online)	5746	528000	10882
A járvány utánról, 2021	6224	1423000	4374

Forrás: Saját szerkesztés, adatforrás: Miniszterelnöki Kabinetiroda, Magyarország kormánya.

A fentiekben említettük, hogy a nemzeti konzultáció nem rendelkezik a nyilvánosság számára is elérhető eljárási garanciákkal. Így a konzultációk hitelessége megkérdőjelezhető. 2015-ig A kiértékelést a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala végezte, utána viszont átkerültek a konzultációkkal kapcsolatos feladatok a Miniszterelnöki

Kabinetirodához. Az időnként online is, illetve csak online (Konzultáció a Járvány utáni nyitásról, 2021) kitölthető konzultációk hitelessége igencsak megkérdőjelezhető. Nyilvánvalóan nem volt szándék a konzultáció folyamattervezésénél, hogy bonyolult, ámde mégis a hitelességet erősítő azonosítási eljárásokat alkalmazzanak.

A kérdőívek online kitöltésével a kormány egyrészt megszerzi a szimpatizánsai e-mail-címét, akiket ilyen módon mozgósítani tud, másrészt a kitöltés fontos ellenőrzéseket nélkülöz, például azonos IP-címről akárhány válasz beküldhető, továbbá nem ellenőrzik az e-mail-címek valódiságát, így a beküldések száma irreálisan magas is lehet. A rendszer manipulálhatóságának bizonyítására 2020-ban és 2021-ben is civil aktivisták mutattak rá, akik relatíve csekély programozói tudással a rendszer hiányosságait felhasználva automatizált, robot általi kérdőív kitöltését valósították meg – 10 másodpercenként véletlenszerűen generált nevekkal, email címekkel töltve ki az űrlapot (Előd, 2020; Kaufman – Czinkóczi, 2021).

Joggal vetődik fel a kérdés, hogy vajon mennyire fontos a kitöltők hitelességének biztosítása a nemzeti konzultáció esetében, ha egy év alatt sem sikerült egy igen egyszerűnek mondott informatikai problémát megoldani – nevezetesen, hogy az IP-cím szűrése és az automatikus, robotok által megvalósítható tömeges kitöltésnek ellenálljon a rendszer. A 2020-as civil akció után nem történt érdemi fejlesztés 2021-ben.

Jó hír azonban, hogy a 2022-es nemzeti konzultációra a fejlesztők talán már orvosolták a hibát. Azért mondjuk, hogy talán, mert jelen pillanatban semmiféle tartalom nem érhető el a korábbi, a 2022-es konzultációnak helyt adó nemzetikonfultacio.kormany.hu domainen, ám joggal valószínűsíthető, hogy 2022-re orvosolták az online technikai problémát. A tény, hogy nem működik az oldal és nincs hivatalos felülete, ahol akár a korábbi konzultációk feltételei, adatai elérhetőek lennének sok szempontból jelent problémát – a bizalmat az intézményrendszer irányában bizonyosan nem növeli.

Települési szint: Részvételi költségvetés, közösségi gyűlések

A korábbi fejezetben taglalt módszertanok hazai gyakorlatait röviden áttekintve elmondható, hogy a szomszédos országok önkormányzatai Magyarországhoz képest korábban indították programjaikat. A részvételi/közösségi költségvetés

terén hazánk jó 20 éves lemaradásban van Nyugat-Európához képest, a szomszédos országok is jóval korábban kezdték e módszer önkormányzati szintű alkalmazását és számtalan településen gyakorolják Közép-Kelet-Európa szerte. Ehhez képest a hazai alkalmazás népszerűségének egyértelmű növekedése látszik.

Az elsősorban az önkormányzatok körében népszerű részvételi költségvetés módszertan alkalmazását Kiszepst kezdte 2017-ben, azóta pedig csatlakozott Budapest Főváros és az 1., 3., 7., 8., 9., 13., 19., 22. kerület, valamint Szentendre, Gyöngyös, Kozármisleny és Vép. 2023-ban Pécs és Budakalász is tervez részvételi költségvetést.

Habár a fenti folyamatok mindegyikét nyugodtan nevezhetjük részvételi költségvetésnek, nem teljesen ugyanarról a folyamatról van szó. Az ötletgenerálás, a szavazás és a kiválasztás folyamata gyakran eltérő az egyes önkormányzatoknál, mint ahogy az informatikai háttér, vagy az elkölthető források arányai is eltérőek kerületenként, településenként. A közösségi gyűlések városi módszertanának alkalmazása is megjelent az elmúlt években. Budapest Főváros, Miskolc, Érd szervezett eddig közösségi gyűlést hazánkban. A Főváros első, véletlenszerűen kiválasztott polgárokból álló gyűlése 2020-ban a klímavészhelyzetről szólt, Miskolcon Levegőt! címmel levegőminőségi témában, míg Érden 2022-ben az „Utak és kiutak – hogyan tegyük Érdet alvóvárosból élővárossá?” kérdés köré szerveződött a közösségi gyűlés. A módszer hazai alkalmazásának tekintetében a közösségi gyűlések sokkal egységesebb képet mutatnak, nincsenek strukturális vagy jelentős eljárásbeli különbségek, az összes hazai közösségi gyűlés megvalósításánál ugyanaz a civil szervezet, a DemNet Alapítvány segédkezett (DemNet, 2023).

Politikai és civil innovációk

Az állami és önkormányzati szinten zajló folyamatok, programok után röviden bemutatjuk, milyen innovációk figyelhetőek meg a politikai és a civil szférában. Először az országos ellenzéki előválasztást elemezzük, mely az elmúlt évek egyik legnépszerűbb, nagy tömegeket megmozgató részvételi folyamata volt, és amely politikai szinten új, innovatív eszköznek, igazi 'demokratikus innovációnak' tekinthető. A civil oldalról elsősorban azokat a kezdeményezéseket emeljük ki, melyek a közigazgatás demokratizálódását, a demokratikus joggyakorlás technológiai támogatottságát próbálták elősegíteni.

Az országos ellenzéki előválasztás

Az előválasztás olyan szavazási folyamat, melyben az önkormányzati, vagy általános választáson indítandó jelöltek nem a pártvezetés, hanem az emberek közvetlenül választják. A különféle országokban számos típusa működik, alapvetően nyitott és zárt előválasztási folyamatokat különböztetünk meg. A nyitott esetében nem korlátozódik egy párt jelöltjeire, míg a zárt esetében egy adott közösség tagjai (pl. párttagok) szavaznak a jelöltekről (Tóth, 2016). Előválasztások az elmúlt 20 évben nemcsak az Egyesült Államokban zajlottak, számos példát találunk rá Kanadában, Európában (kiemelten Franciaországban, Olaszországban), Dél-Amerikában, de tartottak előválasztást Hongkongban, Tajvanon és Dél-Koreában is.

Az első magyarországi nyitott előválasztást az ellenzéki főpolgármesteri jelölt személyéről 2018 végén és 2019 elején tartották. Az első fordulóban Karácsony Gergely és Horváth Csaba mérkőzött meg egymással a Magyar Szocialista Párt és a Párbeszéd „házi” előválasztásán. A második fordulót 2019-ben az aHang, mint pártoktól független civil szervezet által fejlesztett szavazási rendszerrel és a pártokkal konszenzusos döntésekre alapuló metódussal szervezték. A három jelölti vitával lezajlott eseménysorozaton 68240 szavazat került leadásra (aHang, 2019).

A kétfordulós országos ellenzéki előválasztást az ellenzéki pártok összefogása hozta életre, melyet civil szervezetek segítségével valósított meg. Bár az összefogás ötlete már korábban felmerült, az ellenzéki pártok úgy látták, a választási törvény 2022. december 13-i módosítása után¹¹ csak akkor van lehetőségük a győzelemre, ha konszenzusra jutnak az egyes jelöltek tekintetében. Ennek a konszenzusnak a meghozását bízták az ország legtöbb helyén egy nyitott választási folyamatra, mely fordulataival, a műfaj és a megvalósítást újdonságával, a több mint 10.000 önkéntessel és 850.000 szavazóval a hazai demokráciatörténet egyik kiemelkedő eseményévé vált (Szalóki, 2022).

Az előválasztás, mint hiteles, biztonságos és átlátható online és offline kétfordulós választás kialakítása egy közös, a pártok és a szervezők közötti együttműködési folyamatban zajlott. Az előválasztás azzal, hogy heteken keresztül tematizálta a közbeszédet, valamint azzal, hogy a pártok által közösen kidolgozott szabályrendszer lehetővé tette, hogy akár pártokon kívüli jelöltek is

---

¹¹ A módosítás értelmében az addigi 27 helyett 71 egyéni választókerületben kell jelöltet indítania azoknak a pártoknak, amelyek országos listát akarnak állítani.

megmérettessék magukat és bekerüljenek (feltéve, ha vállalják, hogy a parlamentbe való bejutásuk esetén beülnek valamely ellenzéki pártba) az országgyűlésbe a közös ellenzéki listáról a meglévő párthatalmi struktúrákat fellazító eszközként is értelmezhető (Lengyel, 2021).

Önmagában az a tény, hogy a Jobbiktól a DK-ig a teljes parlamenti ellenzéknek konszenzusra kellett jutnia a lebonyolítás feltételeiről, növelte az előválasztás összetettségét, de kétségtelenül magasra helyezték a mércét a lebonyolítók azzal is, hogy online és offline egyaránt lehetett szavazatokat leadni, és mindehhez nagyon erős azonosítást követeltek meg.

Ellentétben a nemzeti konzultációval, az előválasztás során csak valódi személyek a lakcímük szerinti körzeti jelöltekre adhatták le a voksukat, ebbéli jogosultságuk megállapítására formabontó megoldásokat kellett alkalmazni a választást kiszolgáló ELEVE szoftver fejlesztése során. A potenciális szavazókról nem volt adatbázis így a szavazásnak nyitottnak kellett lennie mindenki előtt – pusztán a jogosultságot kellett igazolni a személyes adatok ellenőrzésével. A hibrid (a szavazatokat online és offline is lehetett adni) szavazást kiszolgáló választási környezet nemcsak a videós szavazó azonosítást valósította meg – a második fordulóra szinte exponenciálisan növekvő létszámú operátorokkal, de a kormányzati ügyfélkapus regisztrációval bíró szavazók esetén az ügyfélkapun tárolt személyes adatok önkéntes megosztásával és titkosításával is elvégezhető volt az azonosítás (Szalóki, 2022).

A szavazatszámlláláshoz hatalmas mennyiségű önkéntes munkaóra volt szükség. Jelentős segítséget hozott a számlálásban a szavazólapok QR-kóddal való ellátása valamint a számolást és összesítést kezelő egyedi szoftver. A valóban korszerű és hiteles azonosítási eljárás során az anonimitást biztosító szavazáshoz elengedhetetlen személyes adatok titkosítását, kezelését és megsemmisítését valósította meg a digitális szavazás legnagyobb számú hazai alkalmazása – 850.000 ember adta le hagyományos és digitális szavazatát az előválasztáson.

Innovációk a civil szektorban

Civil oldalról több, a közigazgatás demokratizálódását és a demokratikus joggyakorlást segítő kezdeményezés szökkent szárba az elmúlt évtizedben. A formabontó megoldások sok esetben az állami szolgáltatások nyilvánvaló hiányosságait pótolták leleményességgel és technológiai innovációkkal.

A fentiek közül a legfontosabbak az ASIMOV Alapítvány által indított, nyílt forráskódú szoftverre alapuló Kimittud közadatigénylő portál, az aHang által működtetett Szabad aHang petíciós platform és a főként nyílt forráskódú szoftverekből felépülő, az első Országos Előválasztásnál, valamint a Fudan konzultációnál¹² használt hiteles azonosítást és anonimitást biztosító ELEVE hibrid online szavazási rendszer.

Méltán népszerű és innovatív megoldás a közérdekű adatok igénylésére a kimittud.org¹³, az Asimov Alapítvány¹⁴ civil informatikai közszolgáltatása. Az online eszköz közérdekű adatok igénylését és nyilvánosságra hozását könnyíti meg – bárki számára lehetőséget teremtve a közérdekű adatigénylésre és az adatok mindenki számára elérhető publikálására, bármely közpénzből működő szervtől. A portál technológiája nyílt forráskódú. Ugyanerre a motorra épül az EU-s közérdekű adatokról érdeklődőknek szóló ASKTHEEU portálja¹⁵ és több mint 30 civil, közadatigénylő portál szerte a világon.

Immár 5 éve működteti az aHang nevű civil szervezet a petíciós jog gyakorlását elősegítő szolgáltatást. A platformon (szabad.ahang.hu) nemcsak petíciók indíthatók, de az aHang kampánycsapata tanácsokkal segíti a kiemelt társadalmi ügyek megerősödését. Tagsága között terjeszti az új kampányok hírét, elősegítve társadalmi láthatóságukat, valamint segítséget nyújt kampányok és események tervezésében és megvalósításában. Ezen kívül több, mint 500.000 tagot számláló tagsága segítségével adománygyűjtéssel is segíti a kampányokat.

A petíciós jog gyakorlásában nem követelmény az, hogy a néven kívül személyes adatot adjon meg az aláíró, ugyanakkor többnyire irányítószámot is gyűjtenek a név és email cím mellett a petícióindítók. Ezeket az adatokat részben anonimizálva le tudják tölteni és átadni a petíció címzettjének.

Összegzésképpen elmondhatjuk, hogy a politikai és a civil szektorban is fontos demokratikus innovációk figyelhetők meg. Politikai célját ugyan nem érte el

---

¹² A COVID járvány miatti vészhelyzet nem tette lehetővé, hogy a helyi lakosok népszavazást kezdeményezzenek a kínai Fudan Egyetem tervezett budapesti központjának építéséről. Ezért Baranyi Krisztina Ferencváros polgármestere és Karácsony Gergely Budapest főpolgármestere az aHang segítségével konzultációt szervezett a lakosokkal. A négy kérdést tartalmazó kérdőívre végül több, mint 30,000 válasz érkezett.

¹³ Elérhető: <https://kimittud.hu>, utolsó hozzáférés: 2023.03.12.

¹⁴ Elérhető: <https://asimov-foundation.org>, utolsó hozzáférés: 2023.03.12.

¹⁵ Elérhető: <https://www.asktheeu.org>, utolsó hozzáférés: 2023.03.12.

(nem segítette az ellenzéket a választások megnyeréséhez), de mint eszköz, az utóbbi évek talán leglátványosabb politikai innovációjának tekinthető az ellenzéki előválasztás. A kimittud és a Szabad aHang a civil szektorból indult innovációként olyan „demokratikus szolgáltatásokat” hozott létre, melyek egyszerűsítik, hatékonyabbá teszik az információnyújtást, valamint a panasz és petíció benyújtását, támogatását. Fontos demokratikus innovációk ezek, ugyanakkor a civil szervezetek nem tudták kikényszeríteni széles körű használatukat, így igazi áttörést sem tudtak elérni ezen a területen.

Összegzés

Tanulmányunk alapkérdése az volt, hogy a jogszabályok adta számos lehetőség, a sok innovatív kezdeményezés, meglévő platform és tapasztalat, valamint a nemzetközi ajánlások, ösztönzések ellenére a képviselői demokrácia intézményeit kiegészíteni hivatott demokratikus innovációk, így a részvételi módszerek megvalósításának lehetősége miatt korlátozott Magyarországon.

A fenti kérdés megválaszolásához felvázoltuk, hogy mi a téma nemzetközi kontextusa, bemutattuk, mit jelent a demokrácia innováció és a társadalmi részvétel fogalma, valamint, hogy melyek a hatékony és sikeres részvételi folyamat feltételei, kritériumai.

Írásunkban jelenlegi európai helyzet bemutatása kapcsán megállapítottuk, hogy Európában már évtizedek óta számos innovatív részvételi technikát (részvételi költségvetés, részvételi gyűlés konzultáció) alkalmaznak, a technológia fejlődése pedig új platformok létrehozásával segítette a részvétel kiszélesítését.

A magyarországi helyzet bemutatásakor felvázoltuk, mely részvételi módszerek, technikák jelentek meg a közelmúltban Magyarországon, illetve, hogy a különböző szektorokra mi a jellemző, hogyan tevékenykedtek ezen a területen, milyen fő kezdeményezések köthetők hozzájuk. Tanulmányunk fő megállapításai a következők:

- Állami szinten a társadalmi részvétel kérdése erősen problematikus. Az állam szerepfelfogása 2010 óta változott, a közpolitika formálást és a jogalkotást a saját, és nem a társadalom ügyének tekinti. Az érdekegyeztetés fő fórumai vesztettek jelentőségükből, funkciójuk, szerepük megváltozott, az érdekegyeztetési folyamatot a kötelezettség nélküli konzultáció, sőt sok esetben

az egyszerű tájékoztatás váltotta fel. Bár van pozitívnak minősíthető kezdeményezés, a társadalmi részvételhez kapcsolódó problémák újra és újra megjelennek a kormány számára megfogalmazott nemzetközi kritikákban (GRECO, OGP), melyek a jelenleg is zajló kondicionalitási eljárásban, illetve az EU pénzek átmeneti befagyasztásában csúcsosodtak ki. Az inkább politikai kommunikációs eszköznek tekinthető Nemzeti Konzultáció vált az állam által használt fő társadalmi bevonási, konzultációs csatornájává.

- A részvételi elemek, modellprogramok talán önkormányzati szinten jelennek meg legmarkánsabban, de a közvetlen részvételi eszközöknek ezen a szinten is csak kiegészítő szerepe van. A beszűkült mozgásterű önkormányzatok egy része nyitott arra, hogy bizonyos módszerekkel „visszaadják” a hatalmat azoknak, akiktől kapták, és a hosszabb távú eredményeket tartásuk előtt. Ezt számos helyi szintű részvételi költségvetés és közösségi gyűlés bizonyítja.
- Politikai téren megjelent az utóbbi évek egyik leglátványosabb eszköze, az előválasztás. Ezt az új politikai eszközt az ellenzéki pártok összefogása hozta életre, megvalósulását civil szervezetek segítették. Politikai célját ugyan nem érte el, mégis legitim, innovatív eszköznek, igazi ’demokratikus innovációnak’ tekinthető.
- A civil szervezetek szakmai érdekérvényesítési lehetőségei, a szakszervezetek mozgásterüke szűkült. Ennek ellenére számos innovatív digitális lehetőséget dolgoztak ki, melyek a demokratikus jogok gyakorlását mozdítják elő. Olyan „civil demokratikus szolgáltatásokat” fejlesztettek ki, melyek egyszerűsítik, hatékonyabbá teszik az információnyújtást, valamint a panasz és petíció benyújtását, támogatását. (Kimittud, szabad.aHang). A civil szervezetek ezen eszközök széles körű használatát, elismertségét azonban nem tudták kikényszeríteni, így áttörést sem tudtak elérni ezen a területen.

Irodalomjegyzék

- aHang (2019): Főpolgármester-jelölti előválasztás. ahang.hu, *magyarHang Nonprofit Kft.*
- Arnstein, S. R. (1969): A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35 (4), 216–224.
- Bertelsmann Stiftung (2022): Next level citizen participation in the EU. Brochure. <https://bit.ly/3FsUJM3>, utolsó hozzáférés: 2023.01.20. DOI: <http://doi.org/10.11586/2022073>

- Bürgerrat (2023): Citizens' assemblies worldwide. buergerrat.de. <https://www.buergerrat.de/en/citizens-assemblies/citizens-assemblies-worldwide>, utolsó hozzáférés: 2023.01.20.
- Cohen, J. (2009): Reflections on Deliberative Democracy. In: *Christiano, T.–Christman J. (eds.): Contemporary Debates in Political Philosophy*. Wiley-Blackwell, Oxford: 247–263. DOI: <http://dx.doi.org/10.1002/9781444310399.ch14>
- DemNet Alapítvány (2023): Közösségi gyűlések. demnet.hu, *DemNet Alapítvány*, <https://kozossegiyuules.demnet.hu/>, utolsó hozzáférés: 2023.01.20.
DOI: <https://doi.org/10.1787/339306da-en>
- Előd Fruzsina (2020): Jelentkezett a Telexnél Nerbot, a nemzeti konzultációs honlap „meghekkelője”. *telex.hu*, <https://bit.ly/40hBRaJ>, utolsó hozzáférés: 2023.01.20.
- ENSZ, UN Department of Economic and Social Affairs (2022): CEPA strategy guidance note on Participatory budgeting. *Publicadministration.un.org*, <https://bit.ly/42osVIG>, utolsó hozzáférés: 2023.01.20.
- Enyedi Zsolt (szerk.) (2009): *A népakarat dilemmái – Népszavazások Magyarországon és a nagyvilágban*. Budapest, Demokrácia Kutatások Magyar Központja, Századvég.
- Európai Bizottság (2022): *A Tanács határozata Magyarország helyreállítási és rezilienciaépítési terve értékelésének jóváhagyásáról*. Brüsszel, 2022.11.30. COM(2022) 686 final, <https://bit.ly/3JOnvJo>, utolsó hozzáférés: 2023.03.12.
- Európa Tanács, GRECO Titkárság (2021): Harmadik interim megfeleléségi jelentés Magyarország. *coi.int*, <https://bit.ly/3ZUWBFC>, utolsó hozzáférés: 2023.01.20.
- Gerő Márton – Szabó Andrea (2019): *A magyar társadalom és a politika, 2019 – A magyar társadalom politikai gondolkodásmódja, politikai integráltsága és részvétele*. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest.
- Gosztonyi Márton (2021): Ez nem a részvétel kora. *Bibó Jogi és Politikatudományi Szemle*, 2021(3): 6-31.
<https://ahang.hu/elovalasztas/2019.php>, utolsó hozzáférés: 2023.01.20.
- Jávor Benedek – Beke Zsolt Frigyes (2012): Résztevők és apatikusak. A társadalmi részvétel helyzete Magyarországon. *Politikatudományi Szemle*, 22(4): 59-89.
- Jelinek Csaba (2020): „Gúzsba kötve táncolunk.”: Zsugorodás és a kontroll leszivárgásának politikai gazdaságtana magyarországi középvárosokban. *Szociológiai Szemle*, 30 (4): 115–136.
- Kaufmann Balázs – Czinkóczi Sándor (2022): „Trollkodni kell, hogy elmondhasd a véleményed” – több ezerszer töltötte ki a Nemzeti Konzultációt a NERbot. *444.hu*, <https://bit.ly/3To56X0>, utolsó hozzáférés: 2023.01.20.
- Kiss Gabriella (2012): Milyen a jó részvétel? Társadalmi részvételi folyamatok értékelése környezeti ügyekben. *Társadalomkutatás* 30(4): 370–385.
- Kuenkel, Lena (2018): Participatory budgeting – Portuguese style. *Centre for Public Impact*, <https://bit.ly/3Jug2hz>, utolsó hozzáférés: 2023.01.20.
- Lengyel Tibor (2021): Előválasztás: Félmillió résztvevőre számítanak, a lebonyolítás logisztikai rémálom lesz. *hvg.hu*, <https://bit.ly/3Z0P32C>, utolsó hozzáférés: 2023.01.20.
- Lengyel Tibor (2023): A kormányzat által az EU felé eljátszott társadalmi egyeztetésnek így az égvilágon semmi értelme nincs. *hvg.hu*, <https://bit.ly/3LtsXmt>, utolsó hozzáférés: 2023.01.20.

- Merényi M. Miklós (2020): A részvételi költségvetés esélyei a magyar önkormányzatokban. *Friedrich-Ebert-Stiftung, Megújuló Magyarországért Alapítvány, K-Monitor Közhasznú Egyesület*. https://budapest.fes.de/fileadmin/user_upload/dokumente/pdf, utolsó hozzáférés: 2023.01.20.
- Nizák Péter – Péterfi Ferenc (2005): A közösségi részvétel – társadalmi és hatalmi beágyazottság. In: Márkus, Eszter (szerk.) *Ismerd, értsd, hogy cselekedhess*. EMLA, Budapest.
- OECD (2020): Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions: Catching the Deliberative Wave. Paris, *OECD Publishing*.
- Oross Dániel (2020): Versengő demokraciáfelfogások, új részvételi lehetőségek? Képviselő, részvétel, deliberáció és demokratikus innovációk. *Politikatudományi Szemle*, 29(4): 120-128. DOI: <https://doi.org/10.30718/poltud.hu.2020.4.105>
- Pallai Katalin (2010): *Társadalmi részvétel, Bevezetés a helyi önkormányzati képviselők számára*. TÖOSZ, Budapest.
- Pállinger, Z. T. (2018): Direct democracy in an increasingly illiberal setting: the case of the Hungarian national referendum. *Contemporary Politics*, 25 (1): 62–77.
- Pásztóy András (2018): A hatékony érdekegyeztetés intézményei. ujegyenlőség.hu, *Új Egyenlőség Alapítvány*, <https://bit.ly/3LzagxE>, utolsó hozzáférés: 2023.01.20.
- Reisinger Adrienn (2009): Részvételi demokrácia és társadalmi részvétel – elméleti megközelítések. *Civil Szemle*, 21: 5–23.
- Szalóki Viktor (2022): *Kívülállók vagy szövetségesek? Civil szervezetek politikai szerepvállalása az első országos előválasztás során*. Kézirat. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Politikatudományi Intézet, szakdolgozat, Budapest.
- Szczepeńska, A. – Zagroba, M. – Pietrzyk, K. (2022): Participatory Budgeting as a Method for Improving Public Spaces in Major Polish Cities. *Soc Indic Res* 162, 231–252. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11205-021-02831-3>
- Sześciło, Dawid (2021): Participatory Budgeting in Poland. oidp.net, *IOPD Technical Secretariat*, <https://oidp.net/en/publication.php?id=1612>, utolsó hozzáférés: 2023.01.20.
- Tóth Zoltán (2016): Előválasztás a demokratikus pártok és közösségek számára. In: Mikecz, Dániel – Tóth, Csaba (2016): *Előválasztás. Történet, érvek és ellenérvek*. Republikon Intézet, Budapest.

Abstract

Innovative public participation methods and practices in Europe and Hungary

The paper discusses the issue of public participation within the concept of democracy innovation, focusing on innovative participatory methods. It presents the international context and discusses the conditions and criteria of the effective and successful participatory process. It looks at the current situation in Europe, presents and analyses the most frequently used innovative participatory techniques, and refers to the most important international initiatives. It analyses how technology has helped to widen participation and create new platforms. The paper briefly analyses the situation in Hungary, the state of democracy innovation, public participation, the dilemmas. It reviews the legal background, shows why possibility of implementing participatory methods is limited. The authors present the participatory methods and techniques that have appeared recently in Hungary, and briefly summarise the most important Hungarian experiences and practices.

Keywords: *Democracy innovation, public participation, civil, citizen, participatory methods*